

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

“BİREYİN BUNALIMI”

Araştırma Sorusu: Onat Kutlar’ın *İshak* adlı yapıtındaki “Horozlar, Yunus, Çatı ve İshak” isimli öykülerde “bunalım” izleğinin bireyler üzerindeki etkisi hangi yönlerden ele alınmıştır?

Ders: Türkçe A1, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3901

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
2. BUNALIMI YARATAN ETMENLER	4
2.1 AİLE İLİŞKİLERİ.....	4
2.2 UZAM.....	9
3. BUNALIMIN FİGÜRLERİN DAVRANIŞLARINDA YARATTIĞI SONUÇLAR ..	11
3.1 KAÇIŞ VE ARAYIŞ	11
3.2 ÖLÜM	16
4. SONUÇ.....	18
5. KAYNAKÇA	20

1. GİRİŞ

Bunalım, hayatın belirli süreçleri sırasında ve karşılaşılan belirli durumlar sonucunda insanoğlunda yaşama dair var olan umudun gün geçtikçe azalmasıyla ortaya çıkan bir ruhsal bozukluk türüdür. Bunalım içerisinde olan insanlar, tedirgin bir ruh hali ile yaşamlarını sürdürmekle birlikte zaman içerisinde çevrelerine karşı yabancılaşmaya başlarlar. İnsanın yüreğini sıkan bu ruhsal bozukluğa sebep olan durumlar ise kişinin içerisinde bulunduğu çevrenin kişiye karşı tutumu ile beraber kişinin yaşamını devam ettirmesi gerektiği uzamın özellikleri olabilir. Yaşamları boyunca herhangi bir nedenden dolayı baskı altında hisseden bireyler, kendilerini zaman ilerledikçe istemsiz bir şekilde bunalımı yaşamaya yatkın bir hale getirirler ve bu ruhsal bozukluk içerisine girdiklerinde ise yaşama tutunabilmek için çeşitli yollara başvururlar.

Bu tez çalışmasında, Onat Kutlar'ın İshak adlı yapıtında yer alan “Horozlar, Yunus, Çatı ve İshak” adlı öykülerinde “bunalım” izleğinin birey üzerindeki etkileri farklı yönlerden işlenmiştir. Türk yazarlarının oluşturduğu “1950 Kuşağı”¹ öykücülerinden olan Onat Kutlar, dönemin diğer öykücülerine gibi yirmi yıl arayla iki dünya savaşının yaşanmasından etkilenmiş, öykülerinin içeriğinde bireyin yaşamının monotonluğu, yaşadığı bunalım ve bulunduğu yerden kaçış isteği gibi konulara yer vermiştir. Batı Edebiyatı'nda katedilen gelişmeler ile örtüşen eserler ortaya koyan 1950 Kuşağı, Jean-Paul Sartre'nin “Bunaltı” adlı romanı gibi edebi eserlerden etkilenmiş, yapıt içeriklerini bu yönde şekillendirmiştir. “*Bir yığın tedirgin, kendinden sıkılmış var olandan başka bir şey değildik. Burada bulunmamız için tek bir neden yoktu, hiçbirimiz böyle bir neden ileri süremezdi.*” (Sartre, 174) Dünya savaşlarının etkisiyle ortaya çıkan “bunalım” izleği, insanların düşünce biçimlerini etkilemiş, savaştan sonra yazılan edebi eserlerin türlerini değiştirmiştir. Türk Edebiyatı'nın

¹ Dirlikyapan, Jale Özata, Kabuğunu Kıran Hikâye (Türk Öykücülüğünde 1950 Kuşağı)

da savaşların sonucundan etkilendiği bu dönemde, “Çünkü hep böyle olur. Bir an gelir, kopar film. Umulmadık bir anda tutulur güneş. Gece vakitsiz iner.” (Kutlar, 33) “bunalım” izleği, 1950 Kuşağı yazarlarının birçok eserine yansımıştır.

Bu çalışmada, *İshak* adlı yapıtta yer alan bunalım izleği, onun ortaya çıkış nedenlerinden olan kaçış, arayış, ölüm olguları ve bunalımın bireyin duygu durumunda ve davranış bütününde yarattığı sonuçlar olarak iki ayrı yönden incelenmiştir. Tezin ilk bölümde bireyleri bunalıma sürükleyen nedenler irdelenmiş; figürlerin ruhsal çöküntüye giriş süreçleri değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise bunalımın odak figürlerin duygu durumuna etkisi ifade edilmiştir. Tez boyunca, yapıtta yer alan öykülerde bunalıma sebep olabilecek faktörler ve bunalımın olumsuz yönde etkilediği ruh halinden kurtulmak için gösterilen çabanın hangi sonuçlarla noktalanabileceği ele alınmıştır.

2. BUNALIMI YARATAN ETMENLER

Bireylerin, hayatlarında bunalım yaşamalarına neden olan birçok faktör mevcuttur. Bireyin, doğum anından itibaren yaşamını sürdürdüğü kişilerin ve bu süreçte içerisinde buldukları uzamın insanın duygu durumuna önemli bir etkisi vardır. Aile ilişkilerinde meydana gelen gerginlikler ve kişinin yaşamına içerisinde devam ettiği uzamın özellikleri bireyin bunalım yaşamasına sebep olan etmenler arasındadır.

2.1 AİLE İLİŞKİLERİ

Aile, bireyin doğduğu andan itibaren içerisinde bulunduğu ilk topluluk olması bakımından insanların duygu durumunu ve karakter gelişimini şekillendiren önemli bir kurumdur. “Bir aileye ait olmak, temel duygusal ihtiyaçlarımızı karşılamak, paylaşmak, kendimizi güvende hissetmek, gelişmek ve tamamlanmak için gereklidir.”² Aile yapısının sağlam olmadığı

² Arapartlı, Nihal, TavsiyeEdiyorum.com Uzman Tavsiye Portalı, www.tavsiyeediyorum.com/makale_2189.htm.

evlerde büyüyen ve yaşamlarına devam eden bireyler, aile fertleri ile paylaşacağı düşünceleri kendi iç dünyalarında yaşamayı tercih ederler. Aile üyeleri arasında yaşanan gerginlikler yüzünden yakın çevresiyle iletişimde olmak yerine kendi iç düşünceleri doğrultusunda yaşayan insan, süreç içerisinde kendisini yalnız hissederek bunalıma girer.

Aile ilişkilerindeki kopukluklar ve aile üyelerinin birbiri üzerinde kurduğu psikolojik baskı, *İshak* yapıtında yer alan öykülerin bir çoğunda figürlerin ruhsal çöküntüye girmesine neden olmuştur. Yapıtın ilk öyküsü olan *Horozlar*'da, aile içerisindeki baskı sonucu ortaya çıkan kuşak çatışması sebebiyle ruhsal değişiklikler yaşayan bir büyükannenin bunalım süreci dile getirilmiştir. Büyükanne, yaşının ileri oluşu sebebiyle istediği şekilde hareket edememektedir ve bu fiziksel sıkıntılar, onun bunalım yaşamasına neden olmuştur. *Yirmi dakikayı uzun bir yokuş gibi ağır adımlarla yürüyen kadın, gözleriyle tüyü sürdü.*” (Kutlar, 11) Büyükanneyi bunalıma sürükleyen bu bedensel engel, onun sahip olduğu bu duygu durumunun aile fertlerine yansımaya neden olmuştur. *“Ee, ihtiyarlık oğlum. Dayanamıyorum artık.”* (Kutlar, 12) Büyükanenin ihtiyarlığı onun yaşama tutunmasını zorlaştırmış ve yaşadığı fiziksel zorluklar onu çaresizliğin hakim olduğu bir duygu durumuna sürüklemiştir. Dertlerini ailesiyle paylaşan büyükanne, ihtiyaç duyduğu sevgiyi ve ilgiyi göremeyince içine kapanmayı yeğlemiştir. Böylece yakın çevresiyle iletişimi azalmış ve bu durum büyükanenin kendini yalnız hissetmesine yol açmıştır.

Zamanın Ramazan ayı olduğu öyküde, özellikle iftar saatinde ailenin birlik ve beraberliğine önem veren büyükanne, farklı yollar aracılığıyla ailesine bazı konularda sahip olduğu üstün iradeyi kanıtlamak istemiştir. Büyükanenin kendisi kanıtlamak istemesinde ısrarcı davranmasının nedeni, ailesiyle beraber geçirdiği süre boyunca maruz kaldığı aile baskısının etkisi olmuştur. Özellikle yaşı nedeniyle bazı konularda yakın çevresi tarafından yetersiz görüldüğünü hissetmiştir ve iradeye sahip olabilmek bunlardan bir tanesidir. *“İstese elini yemeğe uzatabilirdi. Ama uzattığı anda bu üstünlüğünü kaybedeceğini*

biliyordu.” (Kutlar, 13) Kendi iradesini orucun açılmasına rağmen yemek yemeyerek göstermek isteyen büyükanne, yemeğini yemeyi reddetmiştir. İftar saatinin gelmesine rağmen hala yemeğine başlamayan büyükanne, bu davranışıyla oğlunu merak içerisinde bırakmıştır.

“Ne o anne? Yemiyor musun?” Silkindi çıktı.

Öbürü -genç kadın- aptalca yanıt yetiştirdi: “Duasını okuyor.”

Büyükanne kızdı: “Bir şey okuduğum yok!” diye bağırdı. Ve kocaman bir lokmayı hırsla ağzına attı.” (Kutlar, 14)

Öyküde, gelinin, “öbürü” veya “genç kadın” isimleriyle verilmesi; büyükanne ve gelin arasındaki bağların sıkı olmadığını göstermiştir. Büyükannenin aile üyelerinden bir tanesiyle sahip olduğu bu uzak ilişki, onu bunalım yaşamaya iten bir başka sebeptir. Gelinin yanıtı hakkında yorum yaparken bağırarak büyükanne, içerisinde bulunduğu duygu durumunu dışarıya bağırarak yansıtmıştır.

Yapıtta Yunus adlı bir diğer öyküde yer alan aile ilişkilerinde meydana gelen iletişim kopuklukları ve odak figür Yunus üzerinde kurulan psikolojik baskı, onun bunalıma girmesiyle sonuçlanmıştır. İnsan, sosyal bir varlık olması nedeniyle çevresindeki bireylerin davranışlarından ve etrafında meydana gelen olaylardan etkilenmektedir. Bu nedenle Yunus’un hayatına beraber devam ettiği aile fertlerinin yaşadığı bunalım, Yunus’un duygu durumunu etkilemiştir. *“Sadece şu narın altına gömün beni. Dağın başında üşürüm.” (Kutlar, 25)* Yunus’un ağabeyinin eşi, yaşam sevincini kaybetmiş, gerçek hayatta karşılaşacağı olaylarla yüzleşmeyi nar ağacının altına gömülmek isteyerek reddetmiştir. Anlatılarda nar ağacı, bir öze dönüşü ifade eder. *“Halk anlatı ve inanışlarında nar kan, olağanüstü güzellik, olağanüstü güç, bolluk bereket ve zürriyet sembolü olma gibi kutsal özelliklerle yaşatılırken, insanın kökene dönüş arzusuna sembolik bir yol haritası*

çizmektedir.”³ Öyküde nar ağacı, insanın özüne dönüş isteğini temsil etmiştir. Yunus’un ağabeyinin eşi, bunalımda olmadığı günlere dönmek istediğini dile getirmiştir.

Yunus’un babası ile arasındaki ilişki, yapıtta kuşak çatışmasına bir örnektir. Babasının Yunus’la konuşurken sergilediği tavır, aralarında uzlaşmazlığa neden olmuş ve aile ilişkilerinde tedirginlik yaratmıştır.

“Kalk oğul!” dedi büyükbabam. “Atın yemini ver.” Yunus amcam öksürüyordu.

“Hastayım,” diye fısıldadı.

Büyükbabam öfkeleni: “Daha adam olamadın!” dedi kızgınlıktan titreyen bir sesle. “Her sabah bu tatsızlığı çıkarırsın. Artık sakalların ağardı.” (Kutlar, 26)

Babasının Yunus’a karşı izlediği tavır, baba-oğul arasında kuşak çatışmasının yaşanmasına neden olmuştur. Yunus ile babası arasındaki olumsuz ilişki yüzünden Yunus’un ruh sağlığı bozulan Yunus, babasının üslubu karşısında nasıl tepki vermesi gerektiğini bilememiştir. *“Büyükbabam uzun deneyler sonunda kazandığı o olağanüstü inatçılığı öyle ustalıkla kullanırdı ki amcam olsun, annem olsun kimse onun karşısında ne yapacağını bilemezdi.” (Kutlar, 27)* Yunus’un babasının sahip olduğu baskın karakter, başta Yunus olmak üzere aile fertleri üzerinde gerginlik yaratmış, Yunus’un bunalım yaşamasına neden olmuştur.

Yapıtta *Çatı* adlı öyküde ise aile ilişkileri içerisindeki bozulmalar, figürlerin duygu durumuna yansımıştır. Öykünün odak figürü olan evin genç oğlu, içerisinde bulunduğu ruh halinden ve yaşam biçiminden kaçmak için çeşitli yollar aramıştır. *Horozlar* ve *Yunus* öykülerinde diyalog tekniği aracılığıyla verilen kuşak çatışmaları, *Çatı* öyküsünde de diyalog tekniğiyle sunulmuştur. Diyalog içerisinde olan iki figürün duygu durumu,

³ Şenocak, Ebru, Halk Anlatı ve İnanışlarda Mitolojik Bir Meyve: Nar, AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Ocak 2016, Cilt 4, Sayı 8, (http://www.avrasyad.com/Makaleler/984549476_b%20senocak%20ebru%20228-251.pdf)

birbirleriyle konuşurken dile getirdikleri cümlelerle ortaya konmuştur. Metindeki diyalogda kesik kesik cümleler yer almaktadır. Odak figür, kısa cevaplar vererek yaşadığı bunalımı geçiştirmeye çalışmış ve ailesinin olmadığı bir yerde vakit geçirerek yaşadığı bunalımın etkilerini hafifleteceğini düşünmüştür.

“Ben gidiyorum!” dedim anneme.

“Nereye?”

“Hiç. Dolaşacağım biraz.”

...

“Saçmalama!” dedi babam. Otur oturduğun yerde.” (Kutlar, 31)

Genç oğlanın, yaşadığı bunalım sebebiyle bir yer belirtmeden gitmek istemesi ancak babanın, bu isteği geri çevirirken kullandığı üslup, baba ve oğul arasında yaşanan kuşak çatışmalarına ve aile içerisinde yer alan baskıya bir örnektir. Genç oğlan ve baba arasında yaşanan gerginlikler, oğlanın bunalıma girmesinde önemli rol oynamıştır. Oğlan, ailesinin üzerinde kurduğu psikolojik baskı yüzünden tek başına olacağı bir yerde dolaşmak istemiştir.

Çatı öyküsündeki kuşak çatışmaları ve bunun sonucunda aile üyeleri arasında ortaya çıkan gerginlik, aile fertlerinin duygusal durumunu etkilemiştir. *“Annem tiksintiyle hepimizi süzdü. Büyükannemi biraz daha fazla.” (Kutlar, 31)* Annenin, çevresindekileri “tikinti” ile süzmesi, içinde bulunduğu duygu durumunun yüz ifadesine yansımaları olmuştur. Annenin özellikle büyükanneyi biraz daha fazla süzmesi, yaşanan kuşak çatışmalarının bir göstergesi olarak sunulmuştur.

Öyküde, büyükannenin sağlık durumu, pek iyi değildir ve bedensel sağlığın getirdiği zorluklar da büyükannenin bunalımda olmasında önemli rol oynamıştır. Birçok aile ferdi arasında görülen kuşak çatışmaları, büyükanne ve gelini arasında da kendisini göstermiştir.

“Abdülhamiit!” diye bağırdı. “Söyle annene,” dedi annem. Gene saçma sapan. Üşür. Zaten hasta.” (Kutlar, 31) Anne, büyükanneyle iletişime girmek yerine söyleyeceklerini eşine iletmiş, büyükanneyle doğrudan iletişim kurmayı reddetmiştir. Ailenin farklı üyeleri arasında yaşanan kuşak çatışmaları, figürlerin bunalım yaşamasına neden olmuştur.

2.2 UZAM

Sürekli bir devinim içerisinde olan insan, yapısı gereği yaşamını sürdürdüğü uzamın barındırdığı özelliklerden etkilenir ve duygu durumunu bu özellikler doğrultusunda şekillenir. *İshak* yapıtındaki öykülerin geçtiği evlerin sahip olduğu kötü koşullar, figürlerin duygu durumunu olumsuz yönde etkilemiştir.

Yunus öyküsünde uzam, figürlerin içerisinde bulunan umudun yeniden ortaya çıkma olasılığını dahi engelleyebilecek oranda kötü koşullardan ibarettir. Öykünün geçtiği evde, kirli ve çürümüş nesnelere bulunmaktadır ve bu zor yaşam koşulları, figürlerin ruhsal çöküntüsünü tetiklemiştir. *“...acılar ve hamamböcekleri ile dolu bir kilerden öksürüklü sakalların titreştiği bir odaya taşıyıp durduğu o yorgun kadını, yani annemi hatırlamamaya imkan var mı?” (Kutlar, 25)* Anlatıcının evin çocuğu oldu bu öyküde, odanın *“acılar ve hamamböcekleri”* ile dolu oluşu, yaşam boyunca karşılaşılan zorlu ekonomik şartları ve insana acı veren olayları temsil etmiştir. Ailenin, hamamböcekleriyle dolu olduğu bir uzamda yaşıyor olması, yaşam koşullarının iyi bir seviyede olmadığı göstergesidir. İstenilen ekonomik düzeyin altında olmak aile fertlerini zorlayıcı şartlar içerisinde yaşamaya zorunlu bırakmış, bu yaşam mücadelesi sırasında figürlerin ruh sağlığı bozulmaya başlamıştır. Anlatıcının, annesini *“yorgun kadın”* olarak nitelendirmesinde ailenin yaşadığı yerin önemli bir etkisi vardır.

Öyküde bunalım izleği, “ölüm” gerçekliğinin kabulünü de beraberinde getirmiştir. Figürlerin duygu durumu, mekan özellikleriyle şekillenmeye başlamıştır. *“Altımızda*

çürüyen direkleri, bir gün hepimizin eski taşlar, halılar ve ayna kırıkları ile birlikte nemli bodruma doluşacağımızı biliyordum. Bekliyordum. Belki de bekliyorduk.” (Kutlar, 25)

Öyküde karakterlerin hisleri, içerisinde buldukları uzamın özelliklerine göre değişmiştir. Uzam, figürlerin ruhsal çöküntüye girmesine sebep olmuştur. Bir bekleme durumu söz konusu olmakla birlikte neyin beklendiği açıkça belirtilmemiştir ancak bir kabullenişlik dile getirilmiştir. Hayatın sonunun bir gün geleceği olgusunun getirdiği bu durum, uzamın özelliklerinin figürlerin duygu durumuna etkisi sonucunda ortaya çıkmıştır.

Yapıtta *Çatı* adlı öyküde yer alan uzam, odak figürleri bunalım yaşamaya sürükleyen bir neden olmuştur. İnsan, içgüdüsel dürtüleri doğrultusunda yaşadığı yere veya kişilerin özelliklerine uyum sağlamak amacıyla değişmeye, kendi düzenini bulunduğu yerin şartlarına uygun bir biçimde kurmaya çalışır. Yapıtta görülen kişiler, zamanla yaşamlarını sürdürdükleri yerin özelliklerinin etkisiyle kendi ruh hallerini şekillendirmeye başlamıştır.

“Duvarda asılı büyük kahverengi bir halı kararıyor, odayı akıl almaz bir kalabalıklarla dolduran bir yığın zevksiz eşyayı azaltırcasına genişliyordu. Küçük saat yeniden çaldı.

“Bozulmuş,” dedi annem. “Yaptırır.” (Kutlar, 30) Figürlerin yaşamlarını sürdürdüğü yerde bulunan halının “kararıyor” olarak betimlenmesi, bu kişilerin ileride karamsar olabileceklerinin bir göstergesidir ve cümlede şimdiki zaman ekinin kullanılması bir süreç belirtmekle beraber bunalımın sürekliliği hakkında da ipucu vermiştir. Odadaki eşyaların “zevksiz” olarak nitelendirilmesi, figürlerin de yaşamdan zevk almadığını göstermiştir.

Ayrıca bozuk eşyaların bulunduğu bir yerde yaşam sürdürmek, insanın bir süre sonra bozuk ilişkilerle dolu bir hayatı yaşamasına alışmasına sebep olabilir. Uzamın, figürlerin duygu durumunu etkilediği bu öyküde, ruhsal çöküntüye giriş, uzamın özellikleriyle bağdaşmıştır.

İshak öyküsündeki uzam, bilinmezliklerle doludur ve figürler bu bilinmezlikle karşı karşıya gelmişlerdir. Bu öyküde sunulan uzam, içerdiği gizem ve belirsizlik sebebiyle bireyi açıklanamaz durumlarla yüzleştirmiştir. Doğada açıklanamayan olaylar karşısında

çoğunlukla ilahi güçlere inanmayı seçen insanoğlu, yaşanan olayların anlamını aramaya çalışırken tedirgin bir ruh haline sahip olmuş; bunalıma girmiştir. İçinde gizem barındıran her şey, bireyin bunalıma girmesi ile sonuçlanabilir. Çünkü birey, belirsizliklerle dolu konulara cevap bulmak amacıyla gereğinden fazla düşünerek ruh sağlığının bozulmasına neden olur. İshak öyküsünde ise Çiftçi ve Şapkalı isimli iki figür, bir bilinmezliği açıklığa kavuşturmak istemiş, bu hedefe ulaşmak için de buldukları gizem dolu uzamın özelliklerini incelemiştir. “İşte burası!” Şapkalı, meraklı gözlerle çiftçinin gösterdiği yere bakıyordu. Karın altında ne olduğu belli olmayan geniş bir tümsek.” (Kutlar, 61) İki bireyin de gizemini çözmeye çalıştığı bu uzam, nasıl oluştuğu belli olmadığı için Şapkalı’da merak duygusu uyandırmıştır. Uzamın sahip olduğu gizemin açıklığa kavuşturulamaması figürlerin ruhsal çöküntü içerisine girmesine sebep olmuştur.

3. BUNALIMIN FİGÜRLERİN DAVRANIŞLARINDA YARATTIĞI SONUÇLAR

Bunalım, bireyin ruhsal açıdan sağlıklı hissetmediği bir süreçtir ve duygu durumunun olumsuz yönden etkilendiği bu zaman süresince birey, içerisinde bulunduğu ruhsal çöküntüden kurtulabilmek için birçok yol dener. Öykülerde bunalım, bireylerin yaşamlarını devam ettirdikleri uzamdan kaçışları, gidince iç sıkıntılarından kurtulacaklarına inandığı yeni bir yerin arayışı veya ölümlerinin gelişiyile sonuçlanmıştır.

3.1 KAÇIŞ VE ARAYIŞ

İshak adlı yapıttaki *Horozlar*, *Yunus*, *Çatı* ve *İshak* öykülerinde yer alan figürler, yaşadıkları bunalımdan çıkabilmek için buldukları uzamdan, zamandan ve kişilerden kaçmayı ve uyum sağlayabilecekleri başka bir ortam arayışını bir çözüm yolu olarak kabul etmişlerdir. Öyküde kendisini gösteren kaçış ve arayış izlekleri, bunalımın figürlerin davranışlarında yarattığı sonuçlar içerisindedir.

Horozlar isimli öyküde, aile baskısından dolayı bunalıma girmiş bir büyükannenin bu ruh halinden kurtulmak için başvurduğu yollar kaçış ve arayış olarak verilmiştir. Büyükanne, yaşamına devam ettiği ortamda kendisini bunalımda hissetmesinden dolayı sahip olduğu bu ruh halinden çıkmak istemiştir. Yaşının ileri oluşu ve ailesinden gördüğü tavırların etkisiyle bunalım yaşayan büyükannenin içerisinde bulunduğu bu ruh hali, onu bir kaçış yolu bulmak zorunda bırakmıştır ve yaşama tutunmak için yeni bir umut arayışına sürüklemiştir. Bu öyküde, büyükannenin beslediği horozlar uyurken birden uyanmış ve hareketsiz bir durumdayken bir anda canlılık özelliği göstermiştir. Büyükanne, horozların bu uyanışından büyük güç almış; horozların uyanışını izlemek onun için bunalımdan bir kaçış yolu olmuştur. *“Zavallıydı. Bitkindi. Her şey bitmişti. Bezgin bir yüzle kümese döndü, hüznü, ama gülümser gibi tatlı bir sesle, “Uyansana çil horoz... Uyansana çapar horoz!” dedi. Ve horozlar o anda uyanıp ötmeye başladılar.”* (Kutlar, 16) Büyükanne, bitkin bir halde olmakla beraber her şeyin bittiğini düşünmüş; bütün umudun yok olduğunu sanmıştır. Horozlara seslendiği zaman horozların uyanmamasını yaşama dair umudun yitilmesiyle ilişkilendirmiş, kendi duygu durumuyla benzetmiştir. Horozların uyanmamasını “Zavallı” olarak görülmesi ve bütün umudun kaybolduğunu düşünmesi onun bunalımda olduğunun bir başka göstergesidir. Ancak horozların hareketsizken haldeyken birden canlanıp, ötmeye başlaması büyükannenin yaşama tutunması için aradığı umudu temsil etmiştir.

Yunus adlı öyküde bunalım durumu kaçış ve arayışın ortaya çıkmasına neden olmuştur. *Yunus*'ta anlatıcı, odak figürdür ve öykü boyunca gerçekleşen olayları 3.tekil şahsın nesnel bir şekilde aktarması “bunalım” izleğinin figürler üzerinde nasıl etkilere sebep olduğunun anlaşılması için kullanılan bir edebi tercihtir. Odak figür, evin çocuğudur ve aile içerisinde kendisini gösteren bunalımın hem aile fertleri hem de kendisi üzerinde sebep olduğu duygusal durumu dile getirmiştir. *“Birkaç güne kadar hepimiz ölünce bu evden çıkıp gitmeyi düşünüyorum.”* (İshak, 26) Odak figür, içerisinde yer aldığı bunalımdan kaçarak

kurtulmak istemiştir. Bütün aile fertleri ve kendisinin ölümü sonucunda evden çıkıp gitmeyi dilemiş, ölümünün bile onu bunalımdan kurtarmayacağı düşüncesini benimsemiştir.

Odak figürün amcası olan Yunus, yapıta ismini veren bir figür olmuştur. Bu karakterin yapıta ismini vermesi, öyküde bunalımı en derin boyutta yaşayan kişi olduğunun bir göstergesidir. Özellikle kuşak çatışmalarının sonucunda bunalıma giren Yunus, yaşamını devam ettirdiği evden ayrılmak istemiştir. Yaşadığı duygusal çöküntü sonucunda yeni yaşam koşulları arayışına girmiş, bunalımından kaçış yollarına yönelmiştir. *“Başımı alır giderim,” diye devam etti Yunus amcam. Neresi olursa olsun çeker giderim.”* (Kutlar, 27) Yunus, yaşadığı bunalım sebebiyle yeni bir yer arayışına girmiş; kendisine yeni bir hayat kurmak için bir kaçış yolu bulmaya çalışmıştır. Yunus’un sözlerinde belirsizlik söz konusudur; nereye gideceği belirtilmemekle beraber ne zaman gideceği de belli değildir. Belirsizliklerle dolu olan bu konuşma, Yunus’un içerisinde bulunduğu duygu durumunun bir yansımasıdır. Yunus’un cümleleri, aklına koyduğu bu fikirleri kesinlikle yapacağına dair ihtiyaç duyduğu kararlılığa sahiptir ve Yunus’un sahip olduğu bu kararlılık, onun bunalımı sonucunda gereksinim duyduğu kaçışta ve yeni alanların arayışında önemli bir rol oynamıştır. Ancak Yunus’un duygu durumu ile sözlerinin kararlılığı çelişmiş; karmaşık duygularını kesinlikle gerçekleşmesini arzuladığı hedefler ile çözümlenmeye çalışmıştır. Yazarın burada zıtlıklardan yararlanarak bunalım içerisinde olan bir figürün hissettiklerini ortaya koymuştur.

Çatı öyküsünde ise öyküde odak figür, evin çocuğudur. Çocuk, içerisinde bulunduğu bunalım hali sonucunda yaşamını sürdürdüğü yerden kaçmak ve kendisine yeni bir yaşam alanı aramak istemiştir. *“Yeni alınmış, bomboş, ak defterin ya da çıkmaya hazırlandığım bir yolculuğun o sevimli, kaygan dili geçti içimden. Hemen çekip gitmek, çekip gitmek, çekip gitmek...”* (Kutlar, 30) Yazar, çocuğun yaşadığı bunalım sonucunda çekip gitmek isteğini *yolculuk* kelimesini kullanarak dile getirmiştir. Öyküde *yolculuk* yeni bir yaşamın aranişını

temsil etmiştir. “*Yeni alınmış, bomboş, ak defter*”, çocuğun arayış içerisinde olduğu yeni hayatı temsil etmiş, çıkmaya hazırlandığı yolculuk ise yaşamında vereceği yeni kararların bir sembolü olarak kullanılmıştır. “*Çekip gitmek*” kelimesinin üç kere tekrarlanması, odak figürün bunalımı ne kadar yoğun yaşadığının bir göstergesi olmuş; bunalımdan kurtulma yolunun yaşamını sürdürdüğü ortamdaki hemen kaçmak olduğunu vurgulamıştır.

Yazar, öyküdeki diğer aile fertlerinin yaşadığı bunalımı da ele almıştır. Çocuğun annesi, yaşamını sürdürdüğü koşullardan pek memnun olmamakla beraber yeni bir yaşam arayışı içerisinde. “*Sonra başını, yüksek bir yerde yaşamak istiyormuş gibi yukarı kaldırdı.*” (Kutlar, 31) Hayatını koşullarından memnun olmaması nedeniyle bunalıma giren anne, bu mimikleri ile başka yaşam şartlarına sahip olmayı dilediğini çevresine yansıtmıştır. Annenin başını yukarıya kaldırması farklı bir hayat kurmak için arayış içerisinde olduğunu göstermiştir.

Bunalım sürecini yaşayan bir diğer figür ise ailenin yaşça en büyük üyesi olan büyükannedir. Büyükanne de anne gibi yaşamında yer alan koşullardan mutlu değildir ve yeni bir yaşam düzenine sahip olmak istemiştir. Yaşının getirdiği bedensel engeller, bunalımı daha derin bir biçimde yaşamasına sebep olmuş; yapmak istediği bazı fiziksel aktiviteleri bu nedenle gerçekleştirememiştir. Öyküde, yağmur yağdığı zaman dışarı çıkmak isteyen büyükanne, ailesinin olmadığı bir yerde kendisini daha rahat hissedecek olmanın verdiği neşeyle, bu hislerini dile getirmiştir: “*Yağmur yağıyor!*” dedi uçar gibi ya da hafif bir köpüğü çok ötelere üfler, bir yarayı soğutur gibi. “*Dışarı çıkarın beni.*” (Kutlar, 31) Büyükanne, aile baskısından kurtulmak için dışarı çıkmak istemiştir. Yağmur yağduğunda heyecandan uçar gibi bir duruma gelen büyükanne, kendisini köpük üflüyormuş gibi çocuk ruhlu hissetmiştir. Yağmurun yağışı, farklı bir hava durumu yaratması bakımından büyükanneyi sevindirmiştir çünkü her gün aynı yerde aynı bireylerle vakit geçirmek büyükannenin bunalımı yaşamasına yol açmıştır. Yağmur, büyükannenin bunalım

sürecinde sahip olduğu iç sıkıntıları arındıran bir doğa olayı olarak verilmiştir. Kendisini bir an da olsa iç huzura kavuşmuş gibi davranan büyükanne, bunalım içerisinde olmadığı çocukluk günlerini anımsayıp köpük üflüyormuş gibi hissetmiştir. *Bir yarayı soğutur gibi* olması ise büyükannenin içerisinde bulunduğu ruhsal çöküntü halinin sebep olduğu acıların geçmesini ifade eder ve “yara” sözcüğü, büyükannenin bugüne kadar maruz kaldığı baskıyı temsil etmiştir. Yağmur yağarken dışarıya çıkma isteği, büyükannenin yaşadığı bunalım sonucunda aldığı yarayı soğutabilecek bir çare olarak ele alınmıştır.

İshak öyküsünde ise yazar, içerisinde bulunulan mevcut durumdan kaçış isteği ve insanın iç huzuruna kavuşabileceği yeni bir yerin arayışını ele almıştır. Öykünün iki odak figürü Çiftçi ve Şapkalı, kendilerine dahi açıklayamadıkları bir “güç” arayışında olmakla beraber bu “güç” olarak tanımladıkları varlığın nasıl bir şey olduğunu da bilmemektedirler. Özellikle Çiftçi’nin önderliğinde başlayan bu arayış sürecine girmeden önce Şapkalı, bulunduğu uzamdan uzaklaşmaya istekli olmuş; kendisinin mutlu olabileceğine inandığı bir yere gitmek için yaşadığı yerden kaçmayı bir çözüm yolu olarak görmüştür. “*Öbürü - gocuğuna bürünmüş, şapkalı, ablak yüzlü biriydi- şaşkınlıkla çiftçinin yüzüne baktı: “Ne olacak? Kaçıyor muyuz?”*” (Kutlar, 61) Yapıtta saflığı ve ne kadar ileri yaşta olursa olsun insan oğlunun içinde yer alan çocukluk duygularını temsil eden Şapkalı’nın karakter özellikleri, betimleme aracılığıyla ortaya konmuştur. Öyküde yer verilen çocukluk duyguları, bireyin bunalımda olmadığı mutlu günlerini temsil etmektedir. Bu figürün “*gocuğuna bürünmüş*” olması, gerçek yaşamda karşılaşılan zorlu koşullardan bir saklanma yolu olarak verilmiştir. “Gocuk”, özellikle rüzgarlı havalarda giyilen ve insanın kötü hava şartları karşısında hasta olmasını engelleyen bir monttur. Öyküde, Şapkalı’nın kendisini korumaya çalıştığı gerçeklik, hissettiği bunalımdır ve gocuğu onun bu duygu durumundan kaçış yoludur.

Çiftçi'nin ve Şapkacı'nın aradığı “güç”, onların bunalımdan kaçmak için yöneldikleri bir yoldur ve güce ulaştıkları zaman huzur dolu bir duygu durumuna kavuşacaklarını düşünmüşlerdir. Özellikle yaşamlarını sürdürdükleri mekandan dolayı ortaya çıkan bunalım hissi, yeni bir yer arayışıyla beraber “güven” arayışını da beraberinde getirmiştir. İnsanın güvenecek bir şeyinin yokluğu onun huzura kavuşmasını engelleyen bir faktördür ve yaşam sürdürülen mekanla bu “güven” duygusunun varlığı alakalıdır. *“Aramızda görünmez bir bağ bulunsun, nerede olursa olsun, temelimde, yani ayaklarımı bastığım güçlü toprağın her adımında gürültüsüzce bu karanlık güveni yaşayayım isterim.”* (Kutlar, 63) Çiftçi, kendisinin de tanımlayamadığı “güç” kavramının varlığı ile kendisini güvende hissetmiş, bu varlığı bunalım halinden çıkmak için tutunduğu bir kaçış yolu olarak görmüştür. *“Karanlık güven”*, Çiftçi'nin görünmez bir bağ kurmak istediği bu “güç” kavramının hissettirdiklerini temsil etmiştir. Bu “güç” kavramının *“karanlık”* oluşu, uzamın bilinmezliklerle içerisinde oluşundan kaynaklanmıştır.

3.2 ÖLÜM

İnsanoğlunun nedenine yıllardır cevap aradığı bir olgu olan ölüm, bir canlının hayatının son bulmasıdır. Soyut bir anlam niteliği taşıyan bu sözcük, nasıl, nerede ve ne zaman olacağı bilinmediği için korku duyulan ve gizemli bir kavram haline gelmiştir. Ölümün sonrasında neler olacağını bilinmemesi de bu olguya bilinmezlik katmıştır. Yapıtın *Yunus* ve *İshak* adlı öyküsülerinde “ölüm”, odak figürlerin yaşadığı bunalım sonucunda ortaya çıkmış bir olgu olarak ele alınmıştır.

Yunus öyküsünde ölüm izleği, öyküye ismini veren figür Yunus üzerinden işlenmiştir. Yunus'un yaşadığı bunalım, onun dünyaya gözlerini kapatmasına sebep olmuştur. Yunus, aile içerisinde maruz kaldığı baskı ve yaşamını devam ettirdiği uzamın etkileriyle bunalıma girmiştir. Yunus'un bunalımı ise yaşamının sonlanmasıyla sonuçlanmıştır. *“Bir kağıt gibi sonsuza doğru katlanıyor; bedeni, gözleri gittikçe küçülüyordu. Sayfaları üst üste kapanan,*

bir daha hiç açılmayacak bir kitaba benziyordu.” (Kutlar, 28) Yunus’un yeğeni, Yunus ölümle yüzleşmeden önce onu bir kağıda ve kitaba benzetilmiştir. Kitaplar, bilginin hazinesi olarak bilinen eşyalardır ve birçok kağıttan meydana gelirler. Yunus’un “kitap”a benzetilmesinin nedeni, yaşamı boyunca edindiği tecrübeler ve sahip olduğuengin bilgiler olmuştur. Yazar, çocuğun amcasını betimlerken bilinç akışı tekniğinden yararlanmış, çocuğun amcasının ölümüne karşı sahip olduğu duygu ve düşüncelere yer vermiştir.

Yapıttaki *İshak* adlı öyküde yazar, öyküdeki “ölüm” izleğini, odak figürler üzerinden değil; onların “güç” olarak tanımladığı kavram üzerinden ele almıştır. Bireyin, yaşama tutunmak için ihtiyaç duyduğu güven duygusunu temsil eden bu “güç”, öyküde “İshak” olarak isimlendirilmiştir. Öykünün sonuna doğru bir kuş türü olduğu anlaşılan “İshak”, Şapkalı tarafından vurularak öldürülmüştür. *“Ortalık ağarıyordu. Gerisinde bir tümsek, iki ağaç ve dallardan birine sıkışmış kuş biçiminde bir taş bıraktı. Sonra bir de...kan.” (Kutlar, 66)* İshak’ın ölümüyle bireyin ihtiyaç duyduğu güven kaybolmuştur. Şapkalı, İshak’ın ölümüne sebep olarak yaşadığı bunalımı dışa vurmuştur ancak bu bunalımdan onu kurtarabilecek bir umudun da yok olmasına neden olmuştur. Öyküde, insanın yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu varlıkların değerini bilmeden, onlardan sonsuza kadar mahrum kalabilecek hatalar yapma durumuna yer verilmiştir. Şapkalı’nın yaşadığı bunalım, kendi elleriyle İshak’ın ölümünü getirmesi ile sonuçlanmıştır. Çiftçi’nin, bunalımdan kurtulma ümidi olarak gördüğü ve güven duygusunu temsil eden İshak, Şapkalı’nın yaşadığı bunalım sebebiyle ölmüştür. Bu ölüm, insanın yaşama tutunması için gerekli olan güven duygusunun ve umudun sonu olarak ortaya konmuştur.

4. SONUÇ

1950 Kuşığı yazarlarından Onat Kutlar'ın *İshak* adlı yapıtında yer alan *Horozlar, Yunus, Çatı* ve *İshak* öykülerindeki bunalım izleğinin bireylerin duygu durumuna etkisi incelenmiştir. Öykülerde, aile ilişkilerinde var olan iletişimsizlik ve bireyin yaşamını sürdürdüğü uzamın özellikleri nedeniyle ortaya çıkan bunalım, figürlerin kaçış, arayış ve ölüm olgularıyla yüzleşmesiyle sonuçlanmıştır.

Yapıtta, aile fertleriyle kurulan bağın zayıf oluşu ve aile ilişkilerinde özellikle iletişim kopukluğu sebebiyle ortaya çıkan kuşak çatışmaları, bireyin yakın çevresiyle iç içe yaşaması yerine kendi iç dünyasına kapanmasına neden olmuştur. Çevreyle etkileşim halinde olmak yerine içe dönük yaşamayı tercih eden kişiler, kendilerini yalnız hissetmiş ve bunalıma girmişlerdir. Figürler, yaşadığı bunalımdan kurtulabilmek için yaşamını sürdürdüğü yerden kaçmak ve kendisini bunalımda hissetmeyeceğini düşündüğü yeni bir mekan aramak gibi yollara başvurmuştur. Aile üyeleriyle sağlam bir ilişkiye sahip olmayan bireyler, kuşak çatışmalarının olmadığı bir yerde yaşamının onları bunalımdan kurtaracağına inanmıştır.

Yaşamlarını devam ettirdikleri uzamın sahip olduğu özellikler, figürlerin bunalım yaşamasına neden olan etmenlerdendir. Yapıtta yer alan öykülerde uzam, evler olarak verilmiştir ve bu evlerde çürümüş, eski eşyalar bulunmaktadır. Evlerin içerisindeki eşyaların sahip olduğu özellikler, figürlerin duygu durumunu olumsuz yönde etkilemiştir.

Öyküdeki figürler, yaşadıkları bunalım sonucunda kendilerini yaşama bağlayabilecek bir umut arayışına girmiş ve yaşamlarını sürdürdükleri uzamdan ve beraber en çok vakit geçirdikleri kişilerden; aile fertlerinden kaçmak istemişlerdir. Yapıtta, özellikle aile baskısının etkisiyle tetiklenen bunalım, figürlerin yeni bir yaşam tarzı arayışına girmesine

neden olmuştur. Hayatın sona ermesiyle bile sonuçlanabilen bunalım, bireyin yaşama tutunmak için ihtiyaç duyduğu bütün umudunun süreç içerisindeki yok oluşudur.

5. KAYNAKÇA

Araptarlı, Nihal, TavsiyeEdiyorum.com Uzman Tavsiye Portalı,
(www.tavsiyeediyorum.com/makale_2189.htm)

Dirlikyapan, Jale Özata, Kabuğunu Kıran Hikâye (Türk Öykücülüğünde 1950 Kuşağı),
Metis Yayınları, 2010

Kutlar, Onat, İshak, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, 2009

Kutlar, Onat, Bahar İsyancıdır, Yapı Kredi Yayınları, 2015

Sartre, Jean-Paul, Bunaltı, Can Yayınları, 37. Baskı, 2016

Şenocak, Ebru, Halk Anlatı ve İnanışlarda Mitolojik Bir Meyve: Nar, AVRASYA
Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Ocak 2016, Cilt 4, Sayı 8,
(http://www.avrasyad.com/Makaleler/984549476_b%20senocak%20ebru%20228-251.pdf)